מגנזי המלך

עובדות מוכיחין, שסיפר רבינו בנועם שיחין, בסעודתא דחקל תפיחין

פרשת מטו"מ תשפ"ב לפ"ק
| גליון נ"ו |

סיפורי קודש שסיפר כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א על

מרן הגה"ק בעל ישמח משה זי"ע (ב)

יומא דהילולא קדישא כ"ה תמוז

דער ישמח משה איז געבוירן געווארן אין יאר תקי"ט אדער תק"כ, און איז נסתלק געווארן אין יאר תר"א. ער האט געוואוינט אין די שטאט פרעמיסלע, ס'איז ממש ביים גרענץ צווישן אוקריינע און פוילן, מ'האט עס געפונען פשעמישל. - ער איז געווען א חריף עצום, א תלמיד חכם עצום. שוין אלס קינד ביי די עלף יאר האט מען אים מכבד געווען צו האלטן א דרשה אין זיין שטאט.

זיין טאטע ר' צבי הירש איז געווען א סוחר, ער איז געפארן קיין בראד אויף מסחר, אבער ס'איז אים נישט אזוי גוט געגאנגען, דארט איז געווען רבי מיכל'ע זלאטשוב'ער אויף שבת, איז ער אריינגעגאנגען צו שלש סעודות, ס'געווען טונקל אויסגעלאשן די לעקטער, קיינער האט אים נישט געזען, אינמיטן די תורה רופט זיך אן רבי מיכל'ע, עס איז דא אידן וואס עס איז זיי נישט געגוג אז דער אייבערשטער האט זיי באשאנקען מיט א קינד וואס גייט באלייכטן די וועלט, נאר זיי רעדן זיך נאך אפ אז זייער געשעפט גייט נישט אזוי גוט. קיינער האט נישט פארשטאנען צו וועמען ער מיינט, אבער ר' צבי הירש האט שויו גלייך פארשטאנען וועמען ער מיינט, און ער האט זיך באראויגט.

*

דער ישמח משה האט געזאגט, ער טוט נישט קיין שום זאך, נאר וואס ער הערט א כרוז פון הימל, ער האט געזאגט, אין אדם מוריש שקר לבניו, ס'וועט קומען א זמן וואס קיינער וועט נישט הערן, און קיינער וועט נישט זעהן, וועלן זיי מיינען, אז די פריער'דיגע האבן אויך נישט געזעהן, און אויך נישט געהערט, וויל ער אנזאגן פאר זיינע קינדער, ער זאגט, אין אדם מורישׁ שקר לבניו, אז ער הערט די כרוזים פון הימל, ער זאגט זיי שוין אז זיי זאלן וויסן, זיי זאלן נישט מיינען אז וויל זיי הערן נישט האט ער אויך נישט געהערט, האט ער זיי געזאגט אז ער הערט די כרוזים אין הימל.[1]

---

[1] ע' בס' תהלה למשה וז"ל וכאשר שמעתי ממוזלל"ה כי פעם אחת בהיותו אבד"ק סטראפקוב בא להסתופף בצל הקודש האי סבא קדישא, ומדרכו בקודש אשר קרוב לחצות הלילה בא מחדרו אשר התבודד שמה בעת תפלתו ולימודו לבית החיצון, ואז הי' מדרכו לספר לאחד מיו"ח או אפילו להשמש דברים נפלאים אשר לא שמעם אוזן מעולם, ואז בעת בוא אאזמ"ו זללה"ה ישב וקינו אתו כמה שעות אחר חצות הלילה וספר לו כמה וכמה ענינים נוראים, ובמשך הדברים הקיצה אשתו זקנתי הרבנית הצדיקת ז"ל, והתרעמה לאמור כאשר בא אלינו נכדינו הבן יקיר לנו לבקרך בהיכלך תרבה לדבר אתו כל הלילה, מבלי יכול להנפש ולהניח מעט מיגיע הדרך, וכששמע דברי' צחק ואמר אין חכמה לאשה וכו', תאמין לי כי מלאכים ושרפים יתאספו לשמוע דיבורי ושיחי, וגמר הסיפור ותיכף אמר לו הנך יגע מנסיעתך לך הנפש מעט, וכאשר קם ללכת וליוהו עד הפתח ואמר לו בני בני, למה אני מספר לך כ"ז למען תדע כי מה שאומרים אשר צדיקים יודעים, שומעים, ורואים, ויש אינם מאמינים ושואלים למה אנחנו אינם רואים ושומעים, ידעתי כי אתה יודע כי אינני אומר לך שקר ח"ו, תדע כי אמת הוא וכנים הדברים, כי גם אנכי שומע הכרוזים אשר יכריזו בכל פעם בהשמים, ולפעמים אני שומע כל הכרוז ויודע ומבין הדברים, ולפעמים אשמע רק קול הדברים ואיני מבין הכרוז, וגם עתה אני שומע כרוז יוצא, ולאשר אדע כי אתה מאמין לדברי, ואין אב מנחיל שקר לבנו, ע"כ אספר לך שתדע כי רואים ושומעים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת עכל"ק, ובזה נפטר מאתנו לשלום לחדרו".

ובס' פאר וכבוד מביא בשם מרן הייטב לב זי"ע, דכד הוה טליא והי' לומד אצל זקנו הק' הישמח משה, הי' פתאום פוסק מהלימוד והי' שותק כמה רגעים, ואח"כ שאל לנכדו אם שמע את הבת קול, כי עכשיו יצא בת קול מן השמים, פעם אחת אמר לו דאוזנו השמאלי שוקע אצלו מרוב כרוזים ששומע, ועיין בספר "גבעת שאול" להרה"ק מקאשוי זי"ע, שמביא דבר פלא שהישמח משה לא הי' שומע דברי חול באותו אוזן שהי' שומע הכרוזים, פע"א בדברו עם נכדו הייטב לב בענין הכרוזים ששומע אמר לו דעתה שמע כרוז שבעל "הפנים מאירות" שולח לו פרישת שלום.

בס' תהלה למשה פ"א בלומדו בעזרת נשים בביהכ"נ בההתבודדות שלא יבלבלו אותו, כי התמדתו הי' עד להפליא, באו איזהו נשים לבית הכנסת לעזרת אנשים ופתחו הארון קודש ובכו בקול גדול וצעקו וחננו לשוכן רומה על חולה מסוכן ר"ל לבקש רחמים בעדו, וקולם בלבל אותו מאוד מלימודו, והרהר בלבו הנשים הללו ידמו כי קולם בוקע רקיעים ולא ידעו כי יבלבו אותי מתורתי אשר אין שוה להם, ותיכף שמע קול מן השמים קול אומר קרא "עצת עני תבישו כי ה' מחסהו", כי קרוב ה' לנשברי לב ואת שועתם ישמע ויושיעם.

עוד מובא שם, כי בהיותו עדיין צעיר לימים, ציערו פע"א איש אחד, והקפיד עליו הישמח משה, וקפידתו חלה על האיש ההוא, ומת בקוצר ימים ר"ל, וגילו לו מן השמים, שיזהר מהיום והלאה לבל יקפיד על נפש ישראלי דלמא נפקא מיניה בנין מעליא, ושמע כרוז שאומרים הפסוק : "אל תהרגם פן ישכחו עמו הניעמו בחילך והורידמו", הכוונה שיורידהו מנכסיו ועני חשוב כמת אך את נפשו שמור.

עיין בסה"ק ייטב לב, וזל"ק: עובדא ידענא כי בימי קדם בהיות ק"ק אוהעל באיזה זמן בסכנה גדולה מכח המרידה, וספר מוזלל"ה בעהמ"ח ס' ישמח משה כי נאמר לו בחלום "קומי צאו מתוך ההפכה" והשיב אינו רוצה, וכל זה למען הציל שארית ישראל, וכן הי' כי תלי"ת יצא העיר בשלום, עכ"ל.

ער האט אמאל געזאגט, ער האט געהערט א כרוז, אז ער זאל אנטוהן בגדי לבנים, אין יענעם טאג איז אנגעקומען א גוי מיט ווייסע זיידן און געפרעגט צי עס איז דא עמיצער וואס וויל קויפן, און ער האט קודם געהערט דעם כרוז...

*

דער ייטב לב האט אויך געהאט א געוואלדיגן כח אין דרוש אזוי ווי דעם ישמח משה, אזוי אז ס׳איז געווען אסאך וואס האבן געזאגט אז ער איז אזוי ווי דער זיידע, און דער ייטב לב האט אמאל געהערט אז עמיצער האט געזאגט אויף אים אז ער איז אזוי ווי דער זיידע, האט ער געזאגט, ס׳איז נישט, ער האט געזאגט אויף זיך אז ער איז נאר ׳דמתה לתמר׳.

אמאל איז געווען, דער ייטב לב האט געהאט א מעסער אין די האנט, און ער האט נישט באמערקט און ער האט מיטן מעסער א שניט געטוהן אין די פינגער, האט דער ייטב לב געזאגט א ווערטל, יעצט זעהט מען אז איך בין נישט אזוי ווי דער זיידע, דער זיידע האט געזאגט אז ער הערט די כרוזים, און די גמרא זאגט דאך אין אדם נוקף אצבעו למטה אלא אם כן מכריזין עליו למעלה, איז דאך געווען א כרוז פריער אז ער גייט זיך צושניידן די פינגער, ווען איך הער דעם כרוז וואלט איך דאך אוועק געכאפט דעם פינגער...

ער האט געזאגט דעם ווערטל, ווייל מ׳האט געזאגט אויף אים אז ער איז אזוי ווי דער זיידע...[2]

*

דער ישמח משה איז געווען רב אין שינאווא, א קליין שטעטל, ביז תקס״ח, דער ישמח משה איז געווען אויף א פלאץ, ווען ער איז געווען רב אין שינאווא, ס׳איז נישט וויט פון ליזענסק, איז ער געווען דארט אין געגנט ביי א איד, און ער האט געדארפט דאוועננען מנחה, און ער האט נישט געהאט קיין פלאץ וואו צו דאוועננען, האט ער געהאט א גורן איז ער געגאנגען דאוועננען דארט און ער האט געשפירט א גרויסע התעוררות, נאכדעם האט ער געפרעגט ווער האט דא געדאוונט?, האט מען אים געזאגט אז דארט האט אמאל געדאוונט דער רבי ר׳ אלימלך...

*

דער רבי ר׳ שמעלקא איז געווען קודם רב אין שינאווא. און ווען ער איז געגאנגען קיין ניקלשבורג, איז דער ישמח משה געווארן רב אין שינאווא, און איינמאל האט ער פרייטאג צונאכט׳ס געפילט, איין שבת א גרויסע יראה, און די אנדערע שבת א גרויסע אהבה, וואס איז געבליבן פונעם רבי׳ן ר׳ שמעלקא און דער רבי ר׳ אלימלך זי״ע.[3]

דער רבי ר׳ שמעלקא פלעגט מעורר זיין אידן ביי זיינע דרשות, און דער זיידע די ישמח משה פלעגט אויך מעורר זיין אידן ביי זיינע דרשות, ער האט עס געזומען פון רבי׳ן ר׳ שמעלקא, דער רבי ר׳ שמעלקא איז אמאל געקומען צו אים בהקיץ, האט דער זיידע געזאגט, ער איז מיר געקומען מכיר טובה זיין פון יענע וועלט אויף וואס ער איז ממשיך דעם דרך פון מעורר זיין אידן מיט זיינע דרשות.

*

ער האט געהאט א גרויסער כח מיט זיינע דרשות, ער האט אמאל נאך אלץ יונגערמאן גזאגט א דרשה אין פרעמיסלא, ס׳איז געווען א גרויסע התעוררות, און אינמיטן איז געווארן א פייער אין בית המדרש. האט ער געזאגט אז דאס איז געווען מעשה שטן, ער האט געמיינט אז ס׳גייט זיין די גאולה שלימה.[4]

*

ווען ער איז געווען רב אין שינאווא האט מען אים געוואלט אויפגענומען אויף אייגע פון די גרויסע פוילישע שטעט - אין תהלה למשה ווערט עס געברענגט, אבער ער זאגט נישט וועלכע שטאט - און ער איז געפארן אהין, און געזאגט א דרשה, און ס׳איז זיי זייער געפעלן, אויפן וועג אהיים איז ער אדורך געפארן אין די געגנט פון קאזשניץ, און ער איז געווען אויף שבת ביים קאזשניצער מגיד, פרייטאג צונאכט׳ס ביים טיש, האט ער געגעבן לחיים, זאגט אים דער קאזשניצער מגיד ׳לחיים, שינאווער רב׳, האט דער קאזשניצער מגיד׳ס זוהן - דער באר משה - אריינגערוימט אין אויער אז ער איז שוין נישט מער אין שינאווא, נאר ער איז שוין אויפגענומען געווארן אין די גרויסע שטאט – ער האט געזאגט דעם נאמען פון די שטאט – און דער קאזשניצער מגיד ז״ל האט אים נישט געענטפערט.

בייטאג ביים מיטאג טיש, האט ער אים ווידער געזאגט ׳לחיים, שינאווער רב׳, האט דער זוהן וויייטער אזוי אריינגערוימט אין אויער אז ער איז שוין נישט אין שינאווא, און ער האט יעצט אויך נישט געענטפערט, ביי שלש סעודות, איז ווידער אזוי געווען, ער זאגט נאכאמאל ׳לחיים, שינאווער רב׳, און דער באר משה פאררעכט אים ווידער, גיט זיך דער קאזשניצער מגיד א דריי אויס, ׳איך זאג שינאווער רב, איז שינאווער רב, ער דארף נאך בלייבן אין שינאווא, אויף דעם פלאץ וואס דער רבי ר׳ שמעלקא פון ניקלשבורג ז״ל איז געווען – דער רבי ר׳ שמעלקא איז געווען רב אין שינאווא פאר אים- ס׳איז א תועלת פאר די נשמה׳, איז ער צוריק אהיים געפארן קיין שינאווא, און האט נישט אנגענומען דאס רבנות אין די אנדערע גרויסע שטאט.

יארן שפעטער איז ער געגאנגען קיין אוהעל, דער קאזשניצער מגיד האט געלעבט, ער איז געגאנגען ס״ח (בשנת תקס״ח), ער איז געקומען דאס זעלבע יאר ווי דער חתם סופר איז געקומען, דער חתם סופר איז געקומען ס״ז (בשנת תקס״ז) קיין פרעשבורג.

כמו כן מסופר כי מתחלה הי׳ להיש״מ היסוסים בענין נתינת קמיעות, בחששו פן ואולי הוא ענין של מכריע כח עליון וכו׳, פ״א באמצע ההרהוריו אולי כדאי להניח דרך זה, שמע בת קול מן השמים ״אל תירא כי אתך אני״.

2 תחת אחד השיחים אמר מרן רבינו שליט״א כדלהלן: ״דער ישמח משה האט געהאט א מורא׳דיגן כח. און דער ייטב לב האט אויך געהאט א געוואלדיגן כח אין די דרשות וואס ער האט געזאגט, ער האט געווויינט בדמעות שליש, און מעורר געווען אידישע קינדער, עפעס מורא׳דיג. מ׳האט אמאל געזאגט נאך א דרשה פארן ייטב לב אז ס׳איז געווען ממש אזוי ווי דער זיידע, אזוי האט מען אים געזאגט מגדיר צו זיין אז ס׳איז געווען א שטארקע דרשה, האט ער דעמאלט׳ס געזאגט, ס׳איז נאר ׳דמתה לתמר׳. דער פעטער ז״ל (מרן רביה״ק בעל דברי יואל) האט עס אמאל נאכגעזאגט הושענא רבא. ער האט געווויינט [בגודל עגמתנפש] אז דער ייטב לב האט געזאגט ׳דמתה לתמר׳ און איך בין שוין נישט קיין ׳דמתה׳, איך בין שוין דאס אויך נישט״ (הובא בדברי יואל להושענא רבה דרוש קמ״ח, עיי״ש).

3 סיפור זה הזכירו מרן הייטב לב ז״ל בספרו ייטב פנים (אבני זכרון אות ע״ב) וז״ל: והנה שפתי לא אכלא מלספר אשר שמעתי מפי קדשו של מוזלה״ה בהיותו אבד״ק שינאווע, והתפלל בהחדר שהתפלל בו הגאון הקדוש מהר״ש שמעלקי זלה״ה ורבינו הקדוש הנועם אלימלך זלה״ה, אז נפל עליו פתאום בליל שבת קודש אימה ופחד גדול עד סוף השבוע, ובשבת קודש שאחר זה בא בלבו אהבה ותשוקה נפלאה, וידעתי כי מתת אלקים הוא מכח קדושת המקום, עד כאן דבריו הקדושים. (וע״ע במאמר קדישין אות ל״ד. ועי׳ מ״ש בזה בדברי יואל במחזור לחג הסוכות עמ׳ תר״ע, ובברך משה פרשת עקב עמ׳ פ״ג).

4 כן סיפר מרן רבינו ז״ל בעל דברי יואל, והיא לו נדפסה בספרו הק׳ על ר״ה (דף ק״ע) שפתאום פרצה שריפה בבית המדרש, והכי הוה עובדא אצל ק״ז זלה״ה הישמח משה כאשר היה עוד אברך והיה דר בפרעמישלא, שהיה לומד ברבים בכל שבת פרקי אבות בבית מדרש קטן, וכאשר יצא טבעו ולימודו בקודש, אז נקרא לבוא לביהמ״ד הגדול, והיה דורש בהתעוררות גדולה, עד שנתעוררו כולם לתשובה על ידי דבריו, ופתאום פרצה שריפה בבית המדרש, ואמר שיודע שזה הוא מעשה שטן, דאיתא בזוה״ק שאפילו בי כנישתא חדא אי יהדרון בתשובה תהי הגאולה, ואף על פי שקבלה בידו שלא להתירא ממנו, אעפ״כ אינו רוצה להתגרות עמו, ע״כ.

דער ישמח משה האט געזאגט אויף זיך, אז ער האט א ניצוץ פונעם רמב"ם,[5] און אויפן התם סופר האט ער געזאגט, אז ער האט א ניצוץ פון רמב"ן,[6] און דער ייטב לב האט אויף דעם געזאגט,

אז מ'קען זעהן אז איבעראל וועט דער התם סופר צו ברענגען א רמב"ן.[7]

דער התם סופר איז געווען זייער נאנט מיטן ישמח משה מיט א ליבשאפט.[8]

דער כתב סופר איז זייער קראנק געווען אלס קינד ער איז געווען זייער מסוכן, און דער ישמח משה האט אמאל געפרעגט יום הקדוש צי ס'איז געקומען א שליחות פון פרעשבורג, ער האט געפרעגט וואס איז נייעס אין פרעשבורג?, האט מען געזאגט, ניין, ס'איז נישטא קיינער איז נישט געקומען מיט קיין שליחות פון פרעשבורג, דערווייל איז יא געווען, דער התם סופר האט עשיקט א שליח צום ישמח משה ער זאל מתפלל זיין פאר"ן זוהן, דער שליח איז אנגעקומען ערב יום כיפור, און ערב יום כיפור האט מען נישט געקענט אריין גיין האט ער נישט פארציילט, האט דער ישמח משה געפרעגט יום כיפור צי ס'איז נישטא איינער וואס איז געקומען מיט א שליחות פון פרעשבורג, מוצאי יום כיפור איז יענער איד געקומען און ער האט איבער געגעבן אז דער התם סופר האט געבעטן ער זאל מתפלל זיין פאר"ן זוהן, האט דער ישמח משה געזאגט, אז ער האט געזעהן יום כיפור דעם פרעשבורגער רב, ער האט געזעהן דעם התם סופר אזוי בהקיץ, האט ער פארשטאנען אז עפעס דארף ער, ער האט עפעס א בקשה, ער האט נישט געזאגט וואס, וועגן דעם האט ער געפרעגט צי עס איז נישט געקומען עפעס א שליחות, און ס'איז טאקע אזוי געווען, אז דער התם סופר האט געשיקט מזכיר זיין.[9]

5

בס' תהלה למשה (ח"ג דף ט' ע"ב) מובא שמרן הייטב לב הבין מזקינו מרן הישמח משה זי"ע, שנשמתו הוא משורש נשמת הרמב"ם, ומרן החתם סופר הוא ניצוץ מנשמתו של הרמב"ן.

ומענין התקשרות נשמתו של מרן הישמח משה לנשמת הרמב"ם, מן הראוי לציין מה שסיפר מרן רביה"ק בעל ברך משה זי"ע בסעודת ההילולא לק"ז מרן הישמח משה כ"ח תמוז תשמ"א (הובא במהר"ם ט"ב פר' מסעי עמ' קמ"ט) וז"ל: וכמו ששמעתי לספר כד הוינא טליא, וכמדומה לי ששמעתי מעשה זו גם מכ"ק רבינו דודי ז"ל, שפעם אחת התפלל ק"ז הישמח משה ז"ל להקב"ה שישיג יראה של התנאים והאמוראים, וגילו לו מן השמים שאי אפשר לו להשיג יראתם הנוראה, רק אם ירצה יש לו מציאות להשיג יראתו של רבינו הרמב"ם ז"ל, והתפלל הישמח משה על זה, וניתנה לו מן השמים יראת הרמב"ם, וחיל ורעדה אחז בו, וכמעט שיצא נפשו, והתפלל שיסור מאתו יראה הגדולה הזאת, ומאז ראה והרגיש את גודל נשמתו ומדריגותיו של הרמב"ם, עכ"ל. [וכן הובא בס' קובץ אליהו מהרה"ג רח"א שטערנבערג ז"ל מעיה"ק ירושת"ו ששמע זאת מפ"ק של מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל בעת עמדו בקברו של התנא האלקי רבי עקיבא בעיר טבריא].

6

בס' תהלה למשה (ח"ג דף ט' ע"ב) מובא שמרן הייטב לב הבין מזקינו מרן הישמח משה זי"ע, שנשמתו של מרן החתם סופר הוא ניצוץ מנשמתו של הרמב"ן. ועי' בהקדמה לס' דרשות חת"ס מה שסיפר הגאון רבי שלמה אלכסנדרי סופר ז"ל שהגיע לאוני החת"ס שיחתו של מרן הישמח משה ז"ל משורש נשמתו ונשמת החת"ס, ואמר החת"ס בענוותנותו: בוודאי כוונתו לפי שאני אוהב ללמוד רמב"ן, והוא אוהב ללמוד רמב"ם.

עוד מובא (שם) שכאשר חזר מרן הייטב לב זי"ע על דיבוריו של ק"ז מרן הישמח משה זי"ע בנוגע לנשמת החתם סופר ז"ל, הי' מוסיף ואומר: שאחרי כמה שנים כשיצאו לאור ספרי החתם סופר ז"ל, ראה שהי' רגיל על לשונו דברי הרמב"ן הק' ז"ל, וברוב תשובותיו מביא וקורא מדברי הרמב"ן. ובפנקס עה"ת משנת תקס"ו לפ"ק כותב החת"ס בסוף פ' פנחס וז"ל: אהיה אשר אהיה, הראו לי בחלום ס' אחד שחיבר רמב"ן וכתוב בו הפי' הפשוט וכו'. ובסוף קונטרס שירי קודש של החתם סופר כתוב: תורת אמת היתה בפיהו וגו' ורבים השיב מעון, שזהו סופי תיבות מב"ן היינו הרמב"ן ז"ל,

ובהקדמה לס' טוב ירושלים מביא נכדו בשם הגה"ק מהרי"ץ דושינסקי זצ"ל ששמע מרבו הגאון רבי זעקל פאלאק ששמע מרבו החתם סופר שמטעם זה היה חותם שמו "משה הק' סופר" ולא "הק' משה" כדי שלא לכתוב מילת קטן קודם השם משה שזה היה גם שמו של הרמב"ן.

ובס' אלף כתב (ח"ב אות תתקפ"ו) הביא וז"ל: מרן החת"ס נהג ביום שמחת תורה שמ"ט קרואים עלו בפרשת וזאת הברכה, ואח"כ עלה החת"ס לחתן תורה, והוא היה איש החמישים שעלה לתורה, ולענ"ד כוונת החת"ס ז"ל בזה, כי היה נשמת הרמב"ן, והרמב"ן הי' ניצוץ ממשה רבינו ע"ה, ומשה רבינו השיג ביום האחרון שער הנו"ן, כפי שלה"ק זי"ע, ויעל משה על הר נב"ו, הוא נוטריקון נו"ן בו, שהשלים שער הנו"ן.

7

בס' חוט המשולש מביא נכדו מרן החת"ס איך שהפליג זקינו הק' בכל עת את רבינו הקדוש הרמב"ן ופירושו על התורה, וחיבב את הרמב"ן כ"כ יען החזיק את עצמו שנשמתו הוא נשמת הרמב"ן, וכן למד פרשת השבוע עם רש"י ורמב"ן.

וידוע מה שכתב בצוואתו הק' וז"ל: תורה עם פירוש הרמב"ן תהגו ותלמדו עם בניכם, כי הוא ראש אמונת אומן... ובהקדמת עץ החיים כותב: ובענין ספרי הקבלה הנמצאים אמר לנו מורי זללה"ה כי שלשלת קבלת הראב"ד ובנו הר"י סגי נהור ותלמידיו עם הרמב"ן ז"ל תלמיד תלמידו כולם קבלה אמיתית מפי אליהו ז"ל שנגלה אליהם, וביאור הרמב"ן שעשה על התורה הוא עמוק מאוד ואין מי שיוכל להבינו וכו' והוא ספר יקר ונחמד מאוד למבינים אותו עכל"ק. והחת"ס אמר פע"א: כל מה שמוזכר בכתבי האריז"ל כבר נמצא ברמב"ן, רק האר"י הק' ביאר והרחיב הדברים יותר [ועי' בהסכמת החת"ס על הלכות רמב"ן נדרים ועל הלכות בכורות וחלה, שנדפסו בפרעשבורג שנת כלילת יופי לפ"ק, כמה שמח החת"ס ז"ל שנדפסו עם ספר הרי"ף וסיים שם הסכמתו: יזכינו ה' ויצא הדבר לפועל צדק למען יפוצו חוצה מי מעין היוצא מבית קדש קדשים הרמב"ן וכו'].

ועי' בשו"ת חתם סופר (ליקוטים- ח"ו סי' ס"א) שכתב לת"ח אחד שביקש להדפיס הרמב"ן עה"ת בפני עצמו בלי החומש, וביקש מהח"ס ליתן לו חי' על הרמב"ן להדפיסם, ואחרי שכתב לו שמלבד שלא להדפיס רמב"ן רק עם הפנים תורה פירש"י ותרגום, כתב לו עוד, וז"ל"ק: ב) כי ספרי הרמב"ן מצויים, אלא שעוסקין אינם מצויים, ואפילו התלמידי חכמים אינם רוצים לעיין בו, ולא ימצא אחד בעיר וכו' הבקי בו, ובאמת הספר הזה היא יסוד אמונה ושורש הדת לפע"ד, וכש"כ ההמונים שקצרה ידם מעסוק בו, עכל"ק.

8

מן הראוי לציין תשובה מאהבה ששלח מרן החתם סופר למרן הישמח משה ביום י"ב אלול תקע"ח, והיא לו נדפסה בשו"ת חתם סופר (חלק או"ח סי' קצ"ח) וז"ל: "צדיק כתמר יפרח כשושנה, בעוד כפתו רעננה, תחל שנה בברכת קדם מעונה, ולא תשכון עליו עננה, ה"ה הרב הגאון המפורסם כערוגת הבושם, גן הדסים, נ"י ע"ה פ"ה (נר ישראל, עמוד הימיני, פאר הדור) כקש"ת מהו' משה תמר (רמז על שם משפחתו טייטלבוים) נ"י אב"ד ור"מ דק"ק אוהעלך (רומז על שם עירו אוהעל) יעקב משכנותיך ישראל".

ואחרי אשר מאריך החת"ס בפנימיות התורה [שהיא התשובה היחידה אשר החת"ס כותב בסתרי תורה, שהיה מן הצנועין מאוד בחכמה זו כידוע], כותב הלאה: "ועתה באתי היות כי מכותלי כתבו אשר הגיעוני מאנשי ק"ק פאטאק נראה כאילו נאמרו דלטורים לפר"מ כאלו לבי ח"ו חלוק ממנו... אלו דברים שדיברתי מעולם, אבל ח"ו לא יצא עתק מפי על גברא רבא דכוותיה שכיו"ב, ואם ח"ו ראה פר"מ שגם במה שכתבתי לעיל דרך עוצב בי, ינחני בדרך אמת, ועל פני יוכיחני, יהלמני צדיק חסד, אנא אשא ואני אסבול, ואקוה שיתפיים ויעלה זכרוני לטובה בתפלתו זכה ימלט אי נקי... הארכתי בזה לומר שלא יחשדני כי ח"ו יש בלבי הרהור ח"ו על העוסקים בזה לשמה וכו', אראה מה בדעת פר"מ וישיבני דבר ה' לשד השמן וכצפיחית בדבש", עכל"ק.

9

בס' חוט המשולש מביא עובדא זו בשם מרן הייטב לב ז"ל, כדלהלן: בליל יום הקדוש בשנת תק"פ לפ"ק, נתגלה פתאום למרן הישמח משה דמות דיוקנו של מרן החתם סופר, והכיר בו שהאי ניהו החתם סופר, הדם לא ראוהו מימיו. אמנם אף שלא ידע סיבת הדבר, הבין שבוודאי צריך לאיזה דבר, ולכן ביקש עליו רחמים קמי שמיא. במוצאי יום הכיפורים שלח מרן הישמח משה לקרוא לא' מתלמידי החתם סופר שהתגורר באוהעל, וביקש ממנו לצייר בפניו את דמות דיוקנו של רבו, אז נתברר לו כי הוא הוא אשר נגלה אליו בליל יום הכיפורים, אולם עדיין לא ידע פשר הדבר.

למחרת יום הכיפורים, כשהביאו לפניו המכתבים שהגיעו מבי הדואר, מצא מכתב מפרעשבורג, והיה ניכר שכבר הגיע בערב יום הכיפורים, אלא שאנשי ביתו עיכבוהו ממנו בגלל גודל טירדותיו בערב יום הכיפורים. תוכן המכתב היה, שהיות ובני החתם סופר מוטלים על ערש דוי, הוא מבקש ממרן הישמח משה לעורר רחמים עבורם. עתה נתברר לו פשר ההתגלות, שהיות והיה ידוע למרן החתם סופר ברוח קדשו כי מרן הישמח משה לא קיבל את מכתבו, לכן הוכרח להודיעו באופן כזה.

ובספר 'הגה"ק בעל ישמח משה' (סיפורים) מביא שם בשם מרן רביה"ק ז"ל שהוכיח מעובדא זו שהחתם סופר הי' מתלמידי הבעש"ט הק', כי מדרגה זו לשלוח הצורה בשלימותה למקום אחר לא מצינו רק אצל תלמידי הבעש"ט הק' .

דער חתם סופר איז נפטר געווארן פארן ישמח משה, כמעט צוויי יאר פאר אים, דער חתם סופר איז נסתלק געווארן תשרי ת"ר, און דער ישמח משה איז נסתלק געווארן תמוז תר"א, דאס הייסט אנדערהאלבן יאר שפעטער, ס'איז טאקע דא א הספד פונעם כתב סופר, דער כתב סופר האט מספיד געווען דעם ישמח משה.

*

דער ישמח משה איז קודם געווען א מתנגד צו חסידות, און דער רבי ר' אלימלך האט געזאגט אויפן ישמח משה 'דער שינאוועך רב האט א הויכע נשמה, מ'קען מיט אים עפעס טוהן, מ'זאל זעהן אים צו ברענגען'.

דער ישמח משה האט נישט געהאלטן ביים גיין, אבער די חסידים זענען געגאנגען צום ישמח משה, און זיי האבן שטארק מפציר געווען ער זאל פארן, האט ער זיך ארויס געלאזט פארן קיין ליזענסק, ס'איז נישט ווייט, אויפן וועג איז עמיצער געקומען און געזאגט 'איר פארט קיין ליזענסק? וואס איז עס מיט אייך?', און ער האט זיך צוריק געדרייט, אזוי איז ער קיינמאל נישט אנגעקומען צום רבי ר' אלימלך.[10]

ער האט געזאגט אז כל ימיו איז ער זיך מתחרט אויף דעם, און האט געזאגט אז ער זעהט די צדיקים ביי די הקפות, אבער דער רבי ר' אלימלך קומט נישט, ווייל ער האט א הקפדה אויף אים.[11]

כ'האב אמאל געהערט אויפן ישמח משה - די וועלט דערציילט עס - אז דער ישמח משה איז אויך קודם געווען א מתנגד, און מ'האט אים בימים ההם אונטער געריקט א חסידיש ספר, האט ער עס אוועק געריקט, האט מען געזאגט אויף אים, אז ער וועט נאך זיין א חסיד, ווייל מ'האט געזעהן אז ער האט עס אוועק געריקט מיט א חסידישן ברען...

*

דער ישמח משה האט שפעטער געזאגט אז ער האט זיך געחידוש'ט אויף זיך אליינס, אז וען ער איז געגאנגען אין שוהל, איז ער אדורך געגאנגען דעם חסידיש'ן בית המדרש אין שינאווא - ס'זענען געווען חסידים פונעם רבי'ן ר' אלימלך וואס זיי האבן געהאט דארט א חסידיש'ן קלויז - און אלעמאל האט ער געהאט א תשוקה אריינצוגיין, און ער האט זיך פארגעווארפן, אויפדעם ער זאל האבן א תשוקה אהין אריינצוגיין? – ער האט געזאגט – נאכמער, ער איז אדורך געגאנגען אמאל ערב יום הקדוש, און ס'האט אים עצויגן אריינצוגיין, ערב יום הקדוש האט דאך יעדער איד א הרהור תשובה, און פארוואס פאר אים ציהט דארט אריינצוגיין, ער האט זיך מתמרמר געווען אויף דעם, ער האט אויף זיך אליינס געזאגט אזוי.

*

דער זיידע רבי אלעזר ניסן איז געווען א קינד, און זיין טאטע דער ישמח משה איז דעמאלטס געווען רב אין שינאווא – שינאווא איז נישט ווייט פון ליזענסק – און דעמאלטס איז רבי אלעזר ניסן זייער מסוכן געווען – דאהי רופט מען עס אין א קאמא – און דער ישמח משה האט געשיקט א שליח קיין ליזענסק אויפן ציון פונעם רבי ר' אלימלך ער זאל מתפלל זיין – ס'איז נישט געווען אין די יארצייט, נאר אזוי אינמיטן יאר – האט ער געזאגט פארן שליח 'נישט אלעמאל זענען די נשמות פון די צדיקים אויפן קבר!, אז זיי זאלן וויסן אז עמיצער איז געקומען מתפלל זיין, וועגן דעם זאל מען מנדב זיין א פרוטה לטובת די נשמה וואס וועט מודיע זיין פארן רבי ר' אלימלך אז מ'איז געקומען מתפלל זיין אויף זיין ציון', און אזוי האט מען מתפלל געווען,[12] און רבי אלעזר ניסן האט געעפנט די אויגן – ער איז געווען א קליין יונגל – און האט געזאגט אז ער וועט ווערן געזונט, האט מען אים געפרעגט פון וואנעט וועסטו? האט ער געזאגט אז ער האט געזעהן א איד – ער האט פארגעשטעלט די צורה ווי אזוי ער זעהט אויס – וואס ער האט אים געזאגט אז ער וועט ווערן געזונט, און די וואס האבן געקענט דער רבי ר' אלימלך האבן געזאגט אז דאס איז געווען די צורה פונעם רבי ר' אלימלך.

מ'האט דעמאלטס געקוקט אויפן זייגער וען ס'האט פאסירט, און וען דער שליח איז אהיים געקומען פון ליזענסק, האט מען געזעהן אז דאס איז געווען וען ער איז געווען אויפן ציון, דעמאלטס באותו שעה האט ער געעפנט די אויגן און געזאגט אז ער גייט זיין געזונט וויל איינער האט אים אזוי געזאגט, און ער איז געזונט געווארן.

המשך בשבוע הבא אי"ה

עוד מביא שם שבן החולה הי' בנו הכתב סופר, שכידוע נחלה בילדותו, וכ"כ בתהלה למשה. אך בס' "פאר וכבוד" בא הסיפור בפנים אחרות, כי נחלו ב' בניו של מרן החתם סופר, ואכן הגיע המכתב בערב יום הקדוש, אלא שהמשמש רבי מיכל לא מסרו, וביום הכיפורים באמצע העבודה קרא מרן הישמח משה לפניו את ר' אברהם צבי שהיה מכיר את החתם סופר, וביקשו שיצייר את דמותו, יען שעומד ומבקש ממנו טובה, ובמוצאי יום הקדוש הקפיד מאוד על המשמש ואמרו, כי רק אחד מבניו של החתם סופר פעל בתפילתו, כי לא ידע שצריך לישועה לב' בניו. [הדבר מתאים מאוד לפי מה שמובא בתולדות החתם סופר שבשנת תק"פ נחלאו כמה מבניו והכתב סופר בתוכם עד שכבר קראו להחברא קדישא והדליקו נרות, והחתם סופר פעל בתפילתו שישיב לאיתנו, אבל אחד מבניו בשמו יצחק לייב שבק חיים לכל חי, ונפטר בימי חג הסוכות], היה זה בדיוק אחרי יום הקדוש כאשר שלח להזכירם לפני מרן הישמח משה, אך הישמח משה לא כיוון בתפילותיו רק על הכתב סופר, כי העלימו ממנו את המכתב של מרן החתם סופר.

ובהערה שם הביא בשם יש מספרים שביקש החתם סופר על עצמו כשנחלה בשנת ת"ר, וכ"כ הגאון רבי יהודה גרינוואלד אבד"ק סאטמאר בהקדמת ספר שירת משה, אולם נראה שנתגלה אליו החתם סופר שתי פעמים.

וכה יסופר שהגאון ר' מרדכי שלאנק זצ"ל הי' אצל הישמח משה ביוהכ"פ האחרון לחיי החת"ס, וכשקראו להישמח משה לתורה אמר בזה"ל: דער פרעשבורגער רב ברויך רחמים, ר' מרדכי שמע דבריו ואחזו פלצות מרוב צער בשמעו את דברי הישמח משה, ואכן תיכף אחר החגים ביום כ"ה תשרי נסתלק החת"ס לעולמו.

לפי עדותו של הג"ר יהודה גרינוואלד ז"ל בעל זכרון יהודה בהקדמתו לס' שירת משה, אמר או הישמח משה: ראיתי את הצדיק מפרעשבורג מעורר רחמים למעלה, ואלפים ורבבות נשמות של התנאים ואמוראים היו מלווים תפילתו, והרמב"ם והרמב"ן אחד מימינו ואחד משמאלו בתפילתו, ומזה הבין שהגיע שעתו.

---

10 עי' בס' עדות ביוסף (עמ' רס"א) שרביה"ק בעל הדברי יואל ז"ל סיפר שפע"א כשהרה"ק מליזענסק נסע לאיזה ברית מילה בכפר שהיה סמוך להעיר שינאווא שבו שימש הישמח משה ברבנות, אז נסע הישמח משה לראותו, וחזר באמצע הדרך כנ"ל.

11 עי' בתהילה למשה שמרן הישמח משה זכה לראות רק פעם אחת את הרבי ר' אלימלך בשמחת תורה בעת ההקפות. מרן הישמח משה מביא כ"פ את הד"ת של הרבי ר' אלימלך, ובריש פר' נח כותב בזה הלשון: כמו ששמעתי בשם החסיד הקדוש האלקי המפורסם מו"ה אלימלך מליזענסק זצוק"ל שאמר לפרש וכו' ודפח"ח וש"י, עכ"ל.

ועיין בס' זכר צדיק שרביה"ק בעל הדבר"י זי"ע סיפר שהרבי ר' אלימלך מליזענסק אמר שאם היש"מ יבוא אליו יעשה לו טובה עד סוף כל הדורות, ועיי"ש עוד שרבינו הק' סיפר שהבעל דבר התחפש לתלמיד חכם א' והוא דיבר על לבו שלא יסע, ופע"א פגש רבינו את הגה"ק רבי מענדל מפריסטיק זי"ע וסיפר לו סיפור זה, אמר לו הגה"ק מפריסטיק שלא היה הבעל דבר רק מעשה בעל דבר, עיי"ש כל הסיפור.

12 עי' בתהלה למשה הענין בפרטיות יותר, ונזכר גם בדרשת פתיחה מכ"ק מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל, עי' בס' אבני שוהם אמור שנת תש"מ - ויש לציין שבס' זקניך ויאמרו לך (ח"א עמ' כא) מביא שבשנת תשכ"ד נסעו קבוצה מאנ"ש לפקוד על קברי צדיקים במדינת פולין, והרבנית ע"ה הצטרפה להנסיעה, וכשנפרדו מכ"ק מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל אמר להם ג' דברים, א) לברך ברכת מחיה המתים בכל בית החיים ואפי' בשני בתי עלמין שבעיר אחת, ב) שבבואם לקבר של צדיק יתנו קודם צדקה להנשמה שתלך להגיד להצדיק שבאו להתפלל על קברו, (והוא ידוע ממרן הישי"ם זי"ע, ואגב עיי' בשו"ת ושם הכהן (סי' י"ז) שמביא מנהג זו בשם המהר"ש מבעלזא זי"ע), ג) שיאמרו מקאפיטל צ' עד קאפיטל ק"ז, עיי"ש.

סיפורי קודש שסיפר כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א על

מרן האר"י הקדוש זי"ע

יומא דהילולא קדישא ה' אב

עס שטייט אויפן אר"י הק' (מובא בפרע"ח שער ק"ש שעה"מ פ"א דף ע"ה ע"ד) אז אמאל ווען ער איז געשלאפן, האט מען געזעהן שפתי' מרחשין, האט ער געזאגט אז אפילו ער וועט לעבן זיבעציג יאר, וועט ער נישט קענען איבער זאגן וואס מ'האט אים מגלה געווען ביים שלאפן.

מ'קען עס נישט ארפא לייגן וואס דער אר"י הק' האט אויפגעטוהן בשעת שינה...[13]

דער אר"י הק' איז אינגאנצן געווען אין ארץ ישראל אביסל מער ווי א יאר.[14]

ער איז געקומען איבער געבן פאר רבי חיים וויטאל.[15] **ער איז געווען זייער יונג וען ער איז נסתלק געוואהרן, פיר און דרייסיג יאר, רבי חיים וויטאל איז געווען אסאך עלטער פון אים.**

ער האט אים ענומען צו די בארה של מרים.[16]

מ'זאגט נאך אז דער בעש"ט הק' האט געזאגט אז ער גיבט איבער פארן רבי ר' בער פארן מגיד, אזוי ווי דער אר"י הק' האט איבער געגעבן פאר רבי חיים וויטאל.[17]

דער חיד"א ברענגט אז ס'מוז זיין אז דער אר"י הק' האט געהאט אפר הפרה, אליהו הנביא איז געקומען און אים געגעבן אפר הפרה און מטהר געווען דעם אר"י הק', אזוי ברענגט דער חיד"א אין מדבר קדמות.

ס'שטייט פון אר"י הק' (שערי קדושה חלק ג' שער ו') אז ווער ס'איז נישט בטהרה אזוי ווי בימינו אז אונז האבן מיר נישט די אפר הפרה, קען מען נישט עוסק זיין אין די שמות הק'.[18]

דער אלשיך האט גע'דרש'נט און ער האט געזאגט א דרשה און ער האט געזאגט אז לבן האט אויסגעפאפט יעקב עשרת מונים, האט ער אויסגערעכנט פונקטליך די עשרת מונים, און דער אר"י הק' איז געשטאנען דארט און אויסגעהערט די דרשה און ער האט געשמייכלט, האט מען אים געפרעגט פארוואס ער האט געשמייכלט, האט ער געזאגט אז לבן איז דארט געשטאנען און געשאקלט אויפן קאפ אויף יעדע זאך, אזוי איז עס געווען (עיי' בס' מסעות ירושלים (עמ' פ"ז) שהרה"ק המנחת אלעזר סיפר עובדא זו, ע"ש עוד).

דאס איז נישט קיין חידוש אז דער אר"י הק' האט געזעהן, דער חידוש איז אז לבן איז געקומען... דער

---

13 עיין בס' שם הגדולים: והיו בני חבורה מספרים כבוד שבחי הרב ז"ל, ואתיא מכללא דיום השבת היה ישן, ואחד מהחברים ראה להרב דרחישו מרחשן שפוותיה, ועמד שם לראות אם יבין איזה דבר, ונתעורר הרב ז"ל, וא"ל שרי ליה מאריה, כי עתה קבלה נשמתי רזין עילאין שצריך כמה שנים לאומרם, ובעבור כבודו נתעוררתי.

14 ויש לציין שהאריז"ל נולד בירושלים עיר הקודש ועד היום מראים את מקום לידתו בעיר העתיקה, נולד בשנת רצ"ד, ואבי האריז"ל היה ר' שלמה לוריא אשכנזי קרובו של רבינו ר' שלומה לוריא בעהמ"ח רש"ל וים של שלמה, אך כשהיה ילד קטן נתיתם מאביו, ואמו נסעה עמו למצרים לבית אחיה ר' מרדכי פרנסים שהיה עשיר גדול, ושם למד בישיבות של הרדב"ז והרב בצלאל אשכנזי.

15 רבי חיים וויטאל בעצמו כתב כי בל מה שקיבל מהאר"י היה בשנה אחת וקצת ירחין, והם שנת של"א של"ב עד יום ה' אב שנלקח ארון האלקים בעוה"ר.

16 עיי' בס' פרי עץ חיים (שער הנהגת הלימוד פ"א) וז"ל: וכבר הבאנו לעיל שכשהיה הרב ר' חיים [ויטאל] בא אצל הרב [האריז"ל] ללמוד הימנו זאת החכמה, אז כל מה שלמד ממנו היה שוכח, ולא היה יכול להשיג שום דבר, עד שהלכו שניהם יחד לטבריה וכו' והיה משקה להרב ר' חיים זלה"ה, וא"ל עכשיו תשיג החכמה הרבה, כי המים ששתית היה מבארה של מרים, ומשם ואילך התחיל לכנוס בחכמה זו...

17 אגב, עיין בס' שמועות וסיפורים (אות כ"ה) פע"א כשנכנס הצמח צדק לביהמ"ד לומר דא"ח, ניגש אל השולחן ואמר, הבעש"ט היה גבוה במעלה מהאריז"ל, והמגיד ממעזריטש תלמידו היה גבוה מרבי חיים ויטאל תלמיד האריז"ל, כי עם האריז"ל למד אליהו הנביא שהוא מלאך, ועם הבעש"ט למד אחי" השילוני שהוא נשמה, ונשמה גבוהה במעלה ממלאך, ואחר הקדמה זו התחיל לומר הדרוש דא"ח.

18 וזלה"ק: וזהו סוד שמוש פרקי היכלות שנשתמשו בו רבי נחוניא ורבי עקיבא ורבי ישמעאל ואנשי כנסת הגדולה, ואחר כך נשתכחו גם דרכי השמושים ההם. ועוד אחרת כי נאבד טהרת אפר פרה בזמן האמוראים עד זמן אביי ורבא כנזכר בתלמוד (חגיגה דף כ"ה) ולכן לא נשתמשו מאז ואילך בעלית הפרד"ס. ומאז ואילך וכו' וזהו סוד ענין קבלה מעשית. ולכן אסור להשתמש בה, וכו' ובפרט כי אין אפר פרה מצויה וטומאת הקליפות מתדבקות באדם המתקרב להשיג על ידי קבלה מעשית, ולכן שומר נפשו ירחק מהם, כי מלבד שמטמא נפשו יענש בגהינם וכו' וקח ראיה מרבי יוסף דילא ריינה ורבי שלמה מולכו שנשתמשו בקבלה מעשית ונאבדו מן העולם, וכל זה לסבה הנזכרת כי אין טוב בלתי רע.

ועיין בשער רוח הקודש (דף י עמוד א) של הקדוש רבי חיים וויטאל זי"ע וזלש"ק: אני הכותב חיים, שאלתי למורי ז"ל, על ענין השמוש בקבלה מעשיית, הנאסרת בכל ספרי המקובלים האחרונים, ואיך ר' ישמעאל ור' עקיבא ע"ה, בפרקי היכלות, היו משתמשים בשמות נוראים, לענין זכירה ופתיתת הלב, והשיב לי, כי בזמנם היה אפר פרה מצוי, והיו נטהרים מכל הטומאות לגמרי, אבל אנחנו, כלנו טמאי מת, ואין לנו אפר פרה, ליטהר מטומאת מת, ומה תועלת כשנטהר משאר הטומאות, ועדיין טומאת מת במקומה עומדת, ולכן אין לנו רשות בזמנים אלו, להשתמש בשמות הק' והמשתמש בהם ענשם גדול.

וע"ש עוד שהיסוד יוסף מוסיף בזה"ל: א"ה, עיין בש' המצות פ' שמות דכתב שם שהוא משמש ע"י השבעות שמות הקודש וז"ל כל העושה השבעות אלו גורם וכו' ואותם המלאכים שהוא משביען בעל כרחן מתגרין בו וכו' יע"ש וכן סיים כאן בסוף התיקון ודע כי המשתמש וכו' ואותם המלאכים שהוא מכריחם בכח השבעתו לעשות רצונו באים ומחטיאים אותו לאבדו מן העו' ומזמינים וכו') וה"ר אליה דיודא"ש הגיד לי, כי גם הוא שאל למורי ז"ל, שאלה הנז' כי הרי מצאנו ראינו, הראשונים כלם משתמשים בשמות, והשיב לו, כי כל האדם שיוכל לקיים בעצמו מש"ה על כן עלמות אהבון, (שה"ש א') נתן לו רשות להשתמש בהם, והענין הוא, כי אחז"ל אל תקרי עלמות אלא על מות (ע"ז ל"ה ע"ב) שאפי' מלאך המות נעשה אוהבו של הצדיק, והנה מי שאין בו שום עון, כדי שהמקטרג לא יוכל לקטרג עליו לפני הקב"ה, לומר לפניו הנה פב"פ משתמש בשמותיך, והנה ביום פ' עבר עבירה פלונית, כי אז יענשוהו מן השמים, אם ישתמש בשמותיו ית', אבל אם אין בו שום עון כלל, ואין עליו שום קטרוג, עד שלכך, אפי' מלאך המות נעשה אוהבו, הנה איש כזה, יוכל להשתמש בשמותיו יתברך ולא יענש, וכבר מצאנו ראינו קרוב לזה, בפרקי היכלות, כי אין להשתמש בפרדס, רק מי שלא עבר על שום לא תעשה שבתורה, גם מצאנו שם, בהיות ר' נחוניא מתבודד וצופה בפרדס, ונגע בו ר' עקיבא ור' ישמעאל בחלוק אחד של אשה ספיקת טומאה, ותכף פטרוהו מלפני כסא הכבוד, וכל זה ראיה לשתי התשובות הנז'.

אלשיך הק׳ האט געדרש׳נט און האט ממשיך געווען לבו״ן ער זאל מודה זיין...[19]

ס׳איז אינטערסאנט, דער חתם סופר שרייבט אין די תשובה צום ישמח משה, וועגן די נוסח התפילה, אז וען ס׳וואלט געווען ביי די אשכנזים אזא איינער ווי דער אר״י הק׳ וואלטן זיי אויך זוכה געווען, דער אר״י הק׳ איז דאך געווען פון די בני הספרדים, געהייסן האט ער ׳אשכנזי׳, עס איז א חידוש.[20]

ער האט געוואוינט אין מצרים, שפעטער איז ארויף געקומען קיין ארץ ישראל, ער האט געוואוינט אין גליל...[21]

אין שולחן ערוך וועט אזוי אריין געשמאגלט אן א שיעור זאכן פונעם אר״י הק׳, אן א שיעור זאכן וואס מ׳פירט זיך, מ׳כאפט זיך נישט אזוי ס׳איז אויף טאג טעגליך,

אין מגן אברהם ברענגט ער אויך אסאך פון אר״י הק׳. דאס אז מ׳זאל זיך אויפשטעלן ביי ויברך דוד, אזוי נאך אסאך זאכן.

ער איז נישט דער רבי פון די בעלי מקובלים, נאר פון כלל ישראל, פארשידענע הלכות און מנהגים וואס מ׳פירט זיך בפשטות, יעדער פירט זיך אזוי, יעדער איד.

דער אר״י הק׳ האט מגלה געווען די קברי צדיקים. די קברים פון די תנאים אין ארץ ישראל, דאס האט דער אר״י הקדוש מגלה געווען.[22]

די וועלט פארציילט, דער חרדים האט דאך אויך געוואוינט דארט, ער איז געווען א נסתר, און דער אר״י הק׳ האט אים אמאל ל״ג בעומר - ער איז געווען איינס אין האלב יאר, האט ער געקענט זיין איין מאל אדער צוויי מאל אין מירון - מ׳האט געהאלטן דעם חרדים פאר א פשוטער איד, ער איז געווען דער שמש דארט, און ל״ג בעומר איז דער אר״י הק׳ געטאנצן מיטן חרדים, און ס׳איז געווען א חידוש ער האט ענגומען דעם חרדים און האט אים אנגעכאפט די הענט און געטאנצט מיט אים, שפעטער האט מען אים געפרעגט פארוואס ער האט געטאנצט מיט אים, האט ער געענטפערט אזוי בפשטות, כ׳האב געזעהן אז רבי שמעון האט געטאנצט מיט אים, האט ער אויך געוואלט טאנצן מיט אים... ער האט געזעהן... אז ס׳פאסט פאר רבי שמעון צו טאנצן מיט אים האט ער אויך געוואלט טאנצן מיט אים. (עיי״ בס׳ מסעות ירושלים (עמ׳ כ״ח) שמביא עובדא זו)

זכותו הגדול יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

---

19 אגב, עיי״ בס׳ רשימת דברים (עמ׳ רמ״ד) שהאדמו״ר האמצעי מליבאוויטש זצ״ל סיפר שכ״ק האריז״ל דרכו הי׳ ללכת בכל ש״ק לשמוע דרשות פרשת השבוע מהדרשן של צפת רבנו משה אלשיך, והי׳ שומע הדרשה עד אשר גמר אותה, בפרשת חיי שרה שמע כ״ק האריז״ל את הדרשה, אבל לא המתין עד שגמר, באמצע הדרשה הלך לו והי׳ מוקשה לתלמידיו ששינה רבם מדרכו. ושאלו להאריז״ל מה טעם שינה זה הפעם את דרכו, וענה, בשעת הדרשה האריך האלשיך בטוב טעם את טענת אברהם וטענת עפרון, עד שכבוד האלשיך גם לו הי׳ רגש שמטיב לדרוש בעת הדרשה הי׳ גם אברהם אבינו ולהבדיל גם הגוי עפרון, אברהם אבינו הרגיש את הרגשה של האלשיך, ולכן הלך לו, ונשאר רק הגוי עפרון, ועם הגוי לא חפצתי להשאר ולכן הלכתי.

20 ידוע הדבר שבמדינת אונגארין התחילה להתנוצץ אורו של קדוש ישראל מרן הבעש״ט הק׳ ותלמידיו הקדושים עם בואו של מרן הישמח משה בשנת תקס״ח, רבו המקנאים בדבר והתגברה ההתנגדות, כאשר ידוע שבזמן ההוא יצא אחד מבית דינו של היש״מ בחירופים וגידופים לעפר את כבודו ולולזל בו כאחד הריקים ח״ו, וכל זה מרוח הקנאה אשר בערה בו, ואין כאן מקומו.

בשנה אחת טרם הגיע היש״מ לאיהעל, נתקבל מרן החתם סופר לכהן ברבנות פרעסבורג, והוא בשנת "נפלאות" (תקס״ז). עד סופה של שנת תקע״ח לא מצינו קשר מכתבים בין החת״ס להיש״מ, אף שבוודאי ידעו ושמעו כל אחד מגדלותו של השני.

כאמור רבתה הקנאה וההתנגדות במדינת אונגרין על היש״מ, נמצאו אז כמה הולכי רכיל שניסו להבאיש את ריחו של מרן היש״מ בעיני מרן החת״ס, ואחד מהם הי׳ על שהוא משנה נוסח התפילה הנהוג לנוסח ספרד.

(אגב, דבר זה הנהיג מרן הבעש״ט הק׳ זי״ע דאף בני אשכנז יתפללו בנוסח ספרד, עי׳ בשו״ת דברי חיים ח״ב האו״ח סי׳ ח׳, וע״ע אגרת הקדוש הנדפס בסו״ס הקדוש נועם אלימלך, ועי׳ מגיד דבריו ליעקב סי׳ קמ״א, זאת זכרון פ׳ פנחס עה״פ רצון יראיו יעשה, עי׳ שולחן הטהור סי׳ מ״ו, דברי שלום פ׳ ויצא, ועי׳ שבחי בעש״ט סי׳ קע״ג, ועי׳ דברי חלומות לר׳ צדוק לילֿ ב׳ וישב בברכו״ת, אגרות יחיאל בהערות).

וכה כותב לו מרן החת״ס במכתבו: "ועוד אמרתי כי התפלה בנוסח ספרד איננו גנאי ופחיתות לנוסח אשכנזי אשר התורה מקובלת בידיהם מאבות הראשונים, ועיין באריכות היעב״ץ בכליא אורב, אך היות כי בעו״ה נשכחו סתרי הכונה בצרות ויגונות, ובדור האחרון העמידה נר מזרחי האר״י זצ״ל, וזכו הספרדים שהי׳ מבניהם, והוא גילה תעלומות בנוסחאות שלהם, ואלו היינו גם אנחנו זוכים לכיוצא בו, היה מבאר לנו כהנה וכהנה בנוסחאות שלנו, והיות כי בעו״ה אין אתנו יודע מה, על כן מי שרוצה לכוין והוא אינו יודע צריך להתפלל בנוסח האר״י, והיות בעוונותי לא זכיתי לא לזה ולא לזה, על כן בנוסחא שהורגלתי אחזיק ולא ארפנו, כי מה לי הכא ומה לי התם".

21 ידוע שהאר״י הק׳ נולד בירושלים ובקטנותו נתייתם מאביו, וגלה למצרים להיות אצל דודו שהי׳ דר שם, ובחזרתו לא״י בסוף ימיו רצה לעלות לירושלים, כי גילו לו שבזה תלוי הגאולה שלימה, ונגלה אליו השטן, ואמר לו, שאם ילך לירושלים יניח את כל העולם ויתגרה רק בו, ולכן נמנע מלילך [(ועיין מ״ש מרן רבינו ז״ל בזה סי׳ ק״ג, ועי׳ עוד בדברי יואל לר״ה עמ׳ ק״ע מש״כ בזה)].

22 ונעתיק כאן מה שדיבר מרן רבינו שליט״א בענין זה תחת אחד השיחים עם כ״ק אדמו״ר מתו״א שליט״א:

"רבינו: אין גליל ווייסט מען די קברים פון די תנאים ווייל דער אר״י הק׳ האט מגלה געווען.

האדמו״ר מתו״א: ס׳איז א פלא רוב ציונים פון די תנאים זענען אין גליל, זיי זענען אוועק פון ירושלים ביים חורבן בית המקדש, אין הר הזיתים איז כמעט נישטא קיין תנאים.

רבינו: דער אר״י הק׳ האט דארט נישט אזויפיל מגלה געווען, ער איז דאך נישט געווען דארט, ער איז געווען אין גליל האט ער דארט מגלה געווען.

האדמו״ר מתו״א: ער האט זיי מאמת געווען, ווייל מ׳האט געוואוסט פון פריער וואו זיי ליגן.

רבינו: ער האט מגלה געווען, במילא ווייסט מען אין גליל וואו זיי ליגן. אין ירושלים, וויבאלד ער איז נישט דארט געווען, האט ער נישט אלעס מגלה געווען, מן הסתם איז דא תנאים אין ירושלים, די אלע וואס זענען געווען פארן חורבן, שמעון בן שטה ווייסט מען וואו ער ליגט? ער ליגט אויך אין גלילֿ, איך כאפ אן א משל שמעון בן שטה, וואס איז נאך געווען פון די זוגות און אזוי די אנדערע וואס די משנה רעכנט אויס אין אבות (רישׁ פרק א׳).

האדמו״ר מתו״א: שמאי מיט הלל, די אלע ליגן אין גליל.

רבינו: זיי זענען נאך אויך געווען פארן חורבן, איז וועגן וואס ליגן זיי אין גליל?, הלל איז געווען הונדערט יאר פארן חורבן (שבת טז.).

האדמו״ר מתו״א: רבי חנינא בן דוסא ליגט אויך אין גליל [בכפר ערבה ליד סכנין].

רבינו: רבי חנינא בן דוסא איז שוין א תלמיד פון רבי יוחנן בן זכאי [דהיינו לאחר החורבן שגלו מירושלים], איז נישט קיין קשיא, הלל און שמאי זענען מער קשיא.

א׳ הנוכחים: רבי שמעון בן שטה ליגט אויך אין גליל, אין א אראבישער דארף.

האדמו״ר מתו״א: רבי מתיא בן חרש ליגט אויך דארטן.

רבינו: דער פעטער ז״ל (מרן רבינו בעל דברי יואל) האט מיך אמאל עפערגעט, ווען איך בין צוריק געקומען פון ארץ ישראל, צי כ׳בין געווען ביים קבר פון שמאי הזקן - ער ליגט אין מירון אקעגן איבער אויפן בארג - כ׳האב אים געזאגט ׳ניין׳, האט דער פעטער ז״ל מיר געזאגט אז ס׳איז זייער שווער צו גיין דארטן, און ער האט מיר געזאגט אז ער איז יא געווען, די קומענדיגע מאל וואס כ׳בין געווען אין ארץ ישראל, בין איך שוין יא געגאנגען.

אמאל האט מען געדארפט קריכן כדי אנצוקומען צו שמאי הזקן, כ׳הער אז היינט איז שוין דא א וועג פון די אנדערע זייט, אמאל איז מען געגאנגען אראפ דעם בארג פון מירון און נאכדעם איז מען געגאנגען צוריק ארויף א הויכן בארג.

ווען דער פעטער ז״ל איז געווען שנת תרצ״ב אין ארץ ישראל איז ער געווען דעמאלטס דארטן, און אפשר אויך שפעטער ווען ער האט געוואוינט אין ארץ ישראל (שנת תש״ו), ער האט מיר נישט געזאגט ווען ער איז געווען דארט".